

CCCXLII. Cubile servabis castum mundumque, ne ius ullum in id inveniat auctor ille & caput totius spurcitiei.

CCCXLIII. Signo crucis & sacra aqua, & invocatione divini ¹ nominis, sed in primis sanctis cogitationibus, & statuto custodiendae pietatis, omnem ab eo diaboli ditionem pelles.

CCCXLIV. De mane surgens commenda te Christo, cui & age gratias, quod illius ope ac praesidio non es illa ipsa nocte oppressus dolis & invidia immanis hostis.

CCCXLV. Et quemadmodum de nocte dormisti, postea evigilasti; sic nostra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vitae a Christo; quum apparebit iudex vivorum & mortuorum.

CCCXLVI. Quem supplex obtestare, ut sequentem diem velit ac faciat te in obsequio suo totum consumere, ne quem laedas, neu a quo laedatur tua probitas; sed septus undique ac munitus pietate christiana, ² incolumnis ac integer tot evadas retia, tot pedicas, quot per vias omnes & aditus humanos sparsit tetenditque insidiosus diabolus.

CCCXLVII. Sanctissimam Dei parentem MARIAM, & reliquos divos divasque venerare, tamquam caros amicos CHRISTI Dei viventis in saecula saeculorum.

CCCXLVIII. De illorum vita & actis crebro vel legito, vel audito attentissimus & libentissime pio & venerabundo animo, ut tibi ad imitationem profint.

CCCXLIX. De illis sic senti, sic loquere, tamquam non iam hominibus, sed supergressis naturam omnem, ³ fastigium humanum, divinitati proximis & coiunctis.

DE

¹ numinis.
² spes &.

³ A. &

DE CARITATE.

CCCL. ¹ Inter homines vero quum tanta sit cognatio similitudinis in corpore & toto animo, simusque omnes pari iure in mundum inveci, ad societatem & vitae communionem facti ⁴ atque instructi, ad hanc conservandam lex est a natura proclamata, ne quis alteri fecerit, quod sibi nolit factum.

CCCLI. Hoc unum instaurator ille naturae collapsae suum esse dogma professus est, sed explicatum atque illustratum.

CCCLII. Nam ut humanam naturam ad similitudinem Dei, quoad eius fieri potest, sublatam suis omnibus numeris consummaret, non modo mutuam amorem imperavit, sed eorum quoque, qui nos oderunt.

CCCLIII. Ut simus caelestis patris similes, qui suos quoque inimicos amat, quod declarat beneficiis illos profsequendo, & quidem maximis: neminem odit.

CCCLIV. Quid, quod hominum ingenium ita fert, ut benevolos in se illos velint, etiam in quos ipsi sunt malevoli?

CCCLV. Sapientissimus vitae nostrae magister nempe & auctor unicum dedit ad vivendum documentum, ut amemus, gnarus vitam nostram, si amemus, fore felicissimam, nec aliis opus esse legibus.

CCCLVI. Nihil felicius quam amare: iccirco Deus & angeli felicissimi, qui amant omnia.

CCCLVII. Infelicius nihil quam odisse; quo adfectu miserissimi sunt diaboli.

CCCLVIII. Verus amor omnia exaequat. Vbi is viget, nemo alteri quaerit praeferrri, nemo a dilecto rapere, quum apud se esse censeat, quae apud illum.

⁴ O. atque instructi.

⁵ O. esse.

CCCLIX. Non litem movere fratri caro, ac neque se unquam iniuria putat ob illo adfici, ideo nec ultionem meditatur: nemo invidet ei, quem amat, nec quisquam malis amici gaudet, nec bonis inolet: contra potius gaudet cum gaudentibus iuxta dictum apostoli, flet cum flentibus, idque non fecte aut simulate, sed ex animo: quoniam amor omnia reddit communia, suaque esse existimat, quae sunt eius, quem amat.

CCCLX. Documenti huius solidum & verissimum exemplar oculis nostris ad imitationem propositum sunt Christi actiones.

CCCLXI. Venit enim Dei filius, non ut verbis modo, sed exemplo vitae suae rectam nos doceret, vivendi rationem, ut illustratis sole illo suo animis nostris, aperte, quales quaeque res esset, cerneremus.

CCCLXII. Primum exercitus per omne genus patientiae quantam ostendit animi moderationem, in quanta potentia? Imperitus tot, tam gravibus contumeliis, nemini remaledixit: tantum docuit viam Dei, adversam detestatus: vinciri se est passus, qui mundum evertere vel unico poterat num.

CCCLXIII. Calumniam quam patienter tulit? Denique sic gessit sese, ut nemo in eo potentiam noverit, nisi ad iuvandum.

CCCLXIV. Rex & dominus universorum, per quem fecit pater hunc mundum, quam aequae tulit aequari se infimis mortalium, & propriam sibi domum, & caris suis ministris deesse alimenta!

CCCLXV. Conditor rectorque naturae, malorum naturae nostrae expers non fuit: esuriit, sitiit, delassatus fuit & moestus, quorsum haec, nisi ad exemplum nostrum?

CCCLXVI. Tam amicus pacis, concordiae, caritatis, ut nullum vitium magis sit insectatus, quam superbiam: & quae illinc oriuntur, adrogantiam, ambitionem, contentionem, dissidia, similtates:

Os

CCCLXVII. Ostendens nihil esse, cur quis vel ab externis sibi quidquam adroget, vel corporeis, quum sint adventitia & aliena:

CCCLXVIII. Nec ab internis & virtute, quum a Deo dentur: & ob hoc ipsum tolluntur, quod quis eiusmodi muneribus sese efferat, nec fontem atque originem agnoscat, despiciens eos, ad quorum utilitatem haec a Deo accepit.

CCCLXIX. Et ad superbiam infringendam, ne quis tamquam rite subditus religioni, & servator legis evangelicae sibi placeat, audivimus ab eo: *Quum omnia, quae vobis praecepi, feceritis, dicite: servi inutiles sumus.*

CCCLXX. Quanta stultitia est eorum, qui se exacte cristianos gloriantur, & aliis sese in observanda lege anteponunt?

CCCLXXI. Quum nemo de se norit, an virtutem habeat; utrum odio Dei, an gratia dignus sit: an ille, cui sese praefert, virtute sit locupletior: an adscitus & destinatus in consortium caelestium, quum sit ipse miseris sempiternis adsignatus.

CCCLXXII. Idcirco iudicium omne de homine homini ademit, caeco, & ignoto recessuum cordis, ad se transtulit scrutatorem pectoris humani.

CCCLXXIII. Exteriora enim, quae sola oculus hominis intuetur, infirma & incerta sunt interiorum signa.

CCCLXXIV. Non ergo uno congressu, quod nonnulli faciunt temerarii, non centum, non longissimo convictu de ingenio, de vitiis ac virtutibus cuiusque sententiam in totum feras.

CCCLXXV. Longissimae & obscurissimae sunt in humano corde ambages ac latebrae: quae humana acies in tantam caliginem penetrabit?

Et

6 Et aliis in obs. leg. sese ant.
2 O. de.

8 O ambages ac.

CCCLXXXVI. Et quum Christus universum genus hominum morte sua sibi adseruerit, tantoque pretio de servitute diaboli redemerit, nemo ausit contemnere, nemo laudare animam, quam ita dominus amavit, ut nihil cunctatus sit pro illa suum sanguinem effundere, & vitam impendere. Pro universis crucifixus est dominus, & pro singulis.

CCCLXXXVII. Nec speres fore Christo rem gratam, si oderis, quem ille amat.

CCCLXXXVIII. Hanc velut referri sibi gratiam, ut quem admodum ipse dominus nos servos nequam & pessime meritos amavit, ita & nos conservos nostros.

CCCLXXXIX. Hic inchoavit mutuam hominum inter se & cum Deo caritatem, hoc est, humanae beatitudinis iecit fundamenta, in caelo absolvit.

CCCLXXX. Haec est vita & gratia Christi, sapientia humanum ingenium excedens, aequitate intelligentibus congruens, bonitate cunctos adiciens.

CCCLXXXI. Nemo se christianum esse putet, nemo se Deo esse carum confidat, si quem odit, quum CHRISTVS nobis homines omnes commendarit.

CCCLXXXII. Hominem tibi a Deo commendatum, si dignus est, ama, quia dignus est, quem ames: si indignus, ama, quia Deus dignus, cui pareas.

CCCLXXXIII. Non ieiunia, non erogatae opes omnes in pauperum usus hominem Deo gratiorem reddunt: sola hoc praestat in homines caritas, hoc nos eius apostolus docuit.

CCCLXXXIV. Nullum videbis hominem, quem non existimes debere tibi esse fratris germani loco, ut eius rebus prosperis gaudeas, adversis doleas, iuvesque, quantum erit opis tuae.

Non

9 vitam suam pro illa effundere.
1 sibi referri.
2 gratiosum reddant.

3 hominum caritas.
4 apostolus eius.

CCCLXXXV. Non natio adfectum hunc minuat, non civitas, non cognatio, non professio, non ingenium, unus est omnium pater Deus, quem tu edoctus a CHRISTO quotidie patrem compellas, qui te filium agnoscat, si tu eius filius fratres agnoveris. Ne sit tibi turpe fratrem illum habere, quem Deus non dedignatur filium.

CCCLXXXVI. Pacem, & concordiam, & amorem invexit Deus.

CCCLXXXVII. Partes & factiones, & privatas utilitates cum alienis damnis, sicut etiam dissidia, rixas, contentiones, bella, diabolus peritissimus horum artifex.

CCCLXXXVIII. Deus, quia vult nos salvos, spargit benevolentiam: diabolus, quia perditos, inimicitias.

CCCLXXXIX. Concordia etiam pusilla coalescunt discordia maxima dissipantur.

CCCXC. Qui pacem, qui concordiam student inter homines vel conciliare vel conservare factam, tectam, ii filii Dei vocabuntur, teste CHRISTO. Hi vero sunt pacifici, de quibus ipse loquitur: qui vero discordias ferere, caritatem hominum inter se rescindere, filii diaboli.

CCCXCI. Summum inimicitiarum, quo beluarum feritatem omnium homo superat, bellum: scito rem esse non hominum, sed quod verbum ipsum loquitur, beluarum.

CCCXCII. Quam detestatur natura, quae hominem inermem genuit ad mansuetudinem & communionem vitae: averfatur Deus, qui penitus vult & imperat mutuam inter homines omnes caritatem.

CCCXCIII. Nec quisquam homo homini vel bellum facere, vel nocere potest sine scelere.

CCCXCIV. Si quem arbitreris iniquo aut infenso esse in te animo, nullum laborem aut operam refugas, dum illum quacumque ratione lenias & places tibi.

5 filios.

Ne-

CCCXCV. Neque in ea re vel precibus, vel obsequio, vel fortunae parcas, modo tibi gratiam omnium pares, brevissimam viam ad gratiam Dei.

CCCXCVI. Neminem irriferis, ⁷ non ignarus quod uni alicui accidit, posse cuius accidere: age potius Deo gratias, quod te extra eam sortem posuerit, & ora, tum tibi, ne quid tale accidat, tum illi sic adflicto remedium aliquod, vel aequum ⁸ saltem animum. & ipse subveni, si potes.

CCCXCVII. Crudelis animi est alicuius malis gaudere, & non miserari communem naturam.

CCCXCVIII. Esto hominibus misericors, & consequere a Deo misericordiam.

CCCXCIX. Fortuna & casus homini ⁹ communes sunt omnibus: unicuique minantur, unicuique impendent.

CD. Huic amori hominibus debito nihil existimato posse te facere aptius & congruentius, quam si maximum bonum, hoc est virtutem ² eius procuraveris, si studueris, ut omnes, si potes, utique quam plurimos, ³ bonos reddas.

CDI. Nihil magis amori dissonum, nihil damnosius aut deterius feceris, quam si quos malos reddideris vel suavisibus, vel exemplo, vel ullo alio incitamento.

CDII. Primum omnium & felicissimum est, si ames, etiam odiosus: sed iucundissimum quoque est & ⁴ maximum, totum amari.

CDIII. Nullae certiores opes, quam certae amicitiae.

CDIV. Nullum potentius satellitium, quam amici fideles.

CDV. Solem e mundo tollit, ⁵ quisquis e vita amicitiam.

Sed

⁶ celerem. ⁷ cogitans;

⁸ O. saltem.

⁹ sunt omnibus coam.

¹ hoc amore.

² eis.

³ reddas bonos.

⁴ maxime tutum.

⁵ qui.

CDVI. Sed vera & solida & duratura amicitia tantummodo est inter bonos, inter quos facile amor coalescit.

CDVII. Mali nec inter se ⁶ sunt amici, nec cum bonis.

CDVIII. Ut ameris, patientissima est ac ⁷ directissima per amorem via, nihil enim sic amorem elicit ut amor.

CDIX. Conciliatur quoque virtute, quae natura sua amabilis est, ut vel ignotissimos ad se amandam invitet ⁸ & paene cogat.

CDX. Tum etiam virtutis signis, mansuetudine, modestia, pudore, humanitate, comitate, adfabilitate: si nihil vel dixeris, vel feceris, quod adrogantiam, aut insolentiam, aut petulantiam, aut obscenitatem recipiat: omnia sint dulcia, mitia, lenia & pura.

CDXI. Amicitiae venenum, si ames tamquam osurus, & amicum sic habeas, ut putes posse inimicum fieri.

CDXII. Salutare illud: *Odi tamquam amaturus.*

CDXIII. In amicitia nulla sit inimicitiae cogitatio: quem habes amicum, ne credas futurum umquam inimicum; alioqui infirma & fragilis erit amicitia.

CDXIV. In qua decet inesse fidem, constantiam, simplicitatem: ut de amico ne ⁹ ipse sinistre suspiceris, nec suspicantibus aut deferentibus aurem accomodes.

CDXV. Vita non est vita suspicacibus aut timidis, sed assidua mors.

CDXVI. Ne in alienas vitas inquiras, ¹ nec iniquitatem quaeras in domo iusti, sicut inquit sapiens, neve curiosius scruteris, quid quisque agat: ² & ante omnia caveo, ne cuius turpitudinem retegas, aut velis cognoscere: est enim hoc inhumani pectoris & acerbi animi, multaeque hinc suboriuntur simultates.

CDXVII. Et qui haec faciunt, suorum solent esse in-

X

⁶ amici sunt.

⁷ certissima.

⁸ & trahat.

X

X

X

CU-

⁹ nec ipse suspiceris. *As. omnia.*

¹ O. nec iniquitatem quaeras cer.

² O. & ante cer. ad multae hinc.

curiosi, alienorum solliciti. Quam foedum ac intolerabile est alios tam probe nosse, seipsum ignorare?

DE CONVICTV HOMINVM.

CDXVIII. **N**EC amare tantum homines debes, sed etiam, quos aequum est, revereri: ac inter eos honeste versari, & cum decore, in quo est officium vitae communis.

CDXIX. Ne putes nihil interesse tibi, cum quibus, apud quos agas, vel loquare.

CDXX. Sit tibi inter homines modestia & moderatio in universo corpore, & praecipue in oculis facie ore toto, a quo absit species omnis fastidii & contemptus: absit gesticulatio & lascivia: serenitas illud & quietudo exornent, argumentum animi ad eum modum adfecti.

CDXXI. Solum humanae faciei tegumentum decorum in primis & favorabile modestia & verecundia, qua nudis nihil dici potest deformius aut detestabilius.

CDXXII. Desperanda illius salus, quem desit pudere malefacere.

CDXXIII. Nec vultus sit in atrocitatem aut severitatem nimiam compositus: unde colligitur saevus, atque impotens animus.

CDXXIV. Risus ne sit frequens aut immoderatus, aut cum clamore & concussione corporis, ne in cachinum aut irrisum exeat.

CDXXV. Nullam rem esse talem existima, quae te tantopere queat exhilarare, ut ingentem attollere risum cogat.

CDXXVI. Sed risus potest esse causa aliqua, irrisus nulla.

X Ir-
3 Stultum est alios, qui se nec e
4 O. vel loquare.
5 decorum.
* foedius.
6 &.
7 risum.

CDXXVII. Irridere bona nefas, mala crudelitas, media stultitia, probos impium, improbos saevum, notosi immanitas, ignotos dementia, denique hominem inhumanum.

CDXXVIII. Oculi sint quieti: manus ne ludibundae, ne gesticulatrices.

CDXXIX. Nec adsuete quemquam caedere: ex talitro venit ad pugnum, hinc ad fustem & ferrum.

CDXXX. Solos bonos vero & germano honore prosequere, qui ex veneratione animi nascitur.

CDXXXI. Magistratibus exteriorem honorem exhibe, illisque audiens esto, etiam si gravia & molesta imparent: hoc enim vult Deus propter publicam quietem.

CDXXXII. Divitibus cede, ne irritati, & tibi & aliis bonis noceant.

CDXXXIII. Seni adsurge, reveritus aetatem & rerum usum prudentiamque, quae in illa aetate esse solet.

CDXXXIV. Honorationi alienae ne graveris paria facere: Salutantem non refutare, nec feliciter precanti, feliciter reprecari, si id factum cognoscas, aut secordis barbariei est, aut iacentis incuriae.

CDXXXV. Quam exiguae res sunt & nullius impendii salutatio, adfabilitas, comitas, honor, at quam magnas amicitias conglutinant exhibitae, dissolvunt praetermissae.

CDXXXVI. Quanta est bonarum rerum ignorantia, nolle multorum benevolentiam tantulo redimere?

CDXXXVII. Generosissime ut quisque est & optime educatus, ita se maxime mitem omnibus & comem praebet, ut fastidium & ferocia ex vilitate sunt, aut he-

X 2 be-

8 quemdam.
9 ac.
1 O. &.
2 O. aetate.
3 non modo paria facito, verum etiam iuxta praeceptum apostoli praeverte.
4 aut extremae barbariei est, aut incuriae foecordissimae.

betudine, aut imperitia: unde in bonas artes eruditio humanitas nuncupata est.

-CDXXXVIII. Ipse si non salutare aut refalutare, negligentiae magis adscribito vel inconsiderantiae, quam contemptui: parum blande, ⁵ aut non satis honorifice appellatus, seu moribus seu naturae attribue, non malitiae vel odio.

⁶ Ne tam inanis esto, ut oris flatu impellare.

-CDXXXIX. Hisce interpretationibus ac similibus sanctam tibi ac iucundissimam parabis vitam, quippe omnes diliges, nec a quoquam te offensum arbitrare.

-CDXL. Vetus dictum est: *Vt verax, ne suspicax*: hoc verbis novum, sententia priscum: *Vt quietus, ne suspicax*.

-CDXLI. Neminem contemnere videaris, non vultu, non verbo, ⁷ non gestu, non facto aliquo.

-CDXLII. Si inferior es, quis superiorum ferat se ⁸ despici abs te? sin maior, irritas & avertis minorem contemptu.

⁹ Intolerabilis est contemptus, propterea quod nemo videtur sibi tam vilis, ut contemptum mereatur.

Multi laborant, ut a contemptu se vindicent, sed plures ut de contemptu.

-CDXLIII. Nec quisquam tantus est, quem non aliquid quando fortuna indigere minimis cogat.

-CDXLIV. Praeter haec omnia nullus est contemptibilis, quem Deus filium dignatur; nisi in hoc Dei ¹ quoque iudicium contemnas.

-CDXLV. Et saepe quem homines contemptu dignum putant, si perscrutarentur, veneratione & adoratione dignissimum comperirent.

DE

⁵ aut honorifice.

⁶ O. hic versiculus.

⁷ O. gestu.

⁸ contemni.

⁹ Duo hi versiculi omisi sunt in Hispana Cervantis interpretatione.

¹ O. quoque.

DE SERMONE ET COLLOQUIIS.

-CDXLVI. **I**nguam dedit Deus hominibus, ut **I** sit instrumentum societatis & communicationis, ad quam natura hominem homini conciliat.

-CDXLVII. Haec magnorum & bonorum & malorum est causa, prout utaris. ² Praeclare Iacobus apostolus adsimilavit eam clavo navis: fraeni sunt illi iniiciendi, & cohibenda, ne vel aliis noceat, vel sibi ipsi.

-CDXLVIII. Nullum est peccati ut facilius instrumentum, ita nec crebrius.

-CDXLIX. Nemini convicium feceris, neminem execreris, nemini noceto, non modo in re, sed ³ nec in fama atque existimatione.

-CDL. In neminem petulantius aut procacius debaccheris, vel effusius ac immoderatus ⁴ invehere, etiam laesit & laesus, magis enim te & apud Deum, & apud homines cordatos laedes, quam illum ipsum, cui maledicis.

-CDLI. Convicium convicio regerere est lutum luto purgare.

-CDLII. Minitari muliercularum est, nec probarum.

-CDLIII. Nec ⁵ ipse sis tam tener, ut verbulis transverbereris.

-CDLIV. Nec facundiam exerceas caninam: nec discreti laudem adfectes in alienam contumeliam, in ⁶ quam infantem & mutum esse satius est.

-CDLV. Alios reprehendere ne sis sollicitus; hoc cura, ne in te sit, quod alii possint merito taxare.

-CDLVI. ⁷ Verumtamen reprehendens, ne utare acerbitate aut atrocitate ulla verborum, fac ut obiurgationi-

² Scite.

³ ne fama.

⁴ invehere.

⁵ O. ipse.

⁶ quem.

⁷ Verum repr.